

Kitap İncelemesi:
Ege ve Eski Yunan Tarihi I
Yazar: Prof. Dr. Mehmet Ali Kaya

Görkem ARTAGAN KIRMIZIYAPRAK
Tarih Anabilim Dalı / Department of History
gorkemartagankaya@gmail.com
ORCID ID: orcid.org/0000-0002-9771-7176

Çalışma bilgisi | Study Information

Makale Türü / Article Type: Kitap Değerlendirmesi / Book Review
Geliş Tarihi / Date Received: 12 Ocak / 12 January
Kabul Tarihi / Date Accepted: 21 Ocak / 21 January
Yayın Tarihi / Date Published: 26 Mayıs / 26 May
Yayın Sezonu / Pub Date Season: Mayıs / May
Doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11316495>

Bu Çalışmaya Atıf İçin / To Cite This Study:

Artagan Kırmızıyaprak, G. (2024). [Kitap İncelemesi: Ege ve Eski Yunan Tarihi I, 1. Basım]. *IJESOS International Journal Of Educational and Social Sciences* 3 (1), 18-25.

İntihal: Bu makale turnitin.com yazılımınca yazar tarafından taranmıştır.
İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned with turnitin.com by writer. No plagiarism detected.

İletişim:

e-posta: editor@ijesos.com
Web: www.ijesos.com

Öz:

Bu çalışmada Prof. Dr. Mehmet Ali Kaya tarafından iki cilt olarak tasarlanan Ege ve Eski Yunan Tarihi isimli eser incelenmiştir. Araştırma eserinin incelediğimiz bu birinci cildi tarih öncesi çağlardan Klasik Çağ'a kadar olan zaman zarfını anlatmakta ve söz konusu dönemin siyasi, sosyal ve kültürel olaylarına ışık tutmaktadır. Ege ve Eski Yunan Tarihi Ege'de filizlenmiş, gelişmiş ve sona ermiş bir uygarlığın ifadesidir. Eskiçağ uygarlığının doğuş öyküsü her ne kadar Ege'de başlamış olsa da Yunanistan ve hatta tüm Akdeniz bu uygarlığın gelişiminde etkili olmuştur. Böylece Akdeniz dünyası bu tarihi hikâyenin bir bileşeni haline gelmiştir. Tarih öncesinden Klasik Çağ'a kadar olan bu dönem Batı uygarlığının da mihenk taşlarındandır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken Ege ve Eski Yunan Tarihi tabirinin sadece günümüz Yunanların ataları ile ilgili bir tarih hakkında olmaması ve farklı etnik kökenden halkların katkısıyla Ege uygarlığının gelişmesidir. Bu açıdan bu zaman dilimini bilmek sonraki çağları anlamlandırmak adına da oldukça önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Ege, Eski Yunan, Homeros Çağı, Arkaik Çağ.

Abstract:

This study delves into the examination of the work titled "History of the Aegean and Ancient Greece," meticulously designed in two volumes by Prof. Dr. Mehmet Ali Kaya. The first volume of the research work, under scrutiny, narrates the time span from prehistoric ages to the Classical Era, shedding light on the political, social, and cultural events of that period. "History of the Aegean and Ancient Greece" is a manifestation of a civilization that sprouted, flourished, and eventually declined in the Aegean region. Although the genesis of ancient civilization started in the Aegean, the influence of Greece and even the entire Mediterranean was pivotal in its development. Consequently, the Mediterranean world became an integral component of this historical narrative. This period, spanning from prehistory to the Classical Era, constitutes a cornerstone of Western civilization. It is essential to note, however, that the term "History of the Aegean and Ancient Greece" does not solely pertain to the history of contemporary Greeks' ancestors. The development of the Aegean civilization is enriched by the contributions of diverse ethnicities and people of different origins. Therefore, understanding this time frame is crucial not only for comprehending subsequent eras but also for appreciating the multicultural roots that shaped the Aegean civilization.

Keywords: Aegean, Ancient Greece, Homeric Age, Archaic Age.

Kitap İncelemesi:

Ege ve Eski Yunan Tarihi I (Tarih Öncesi Çağlardan Klasik Çağa Kadar)
Yazar: Prof. Dr. Mehmet Ali Kaya, 1. Basım, Bilge Kültür Sanat, İstanbul,
2023, 448 Sayfa, 20 Resim, 4 Harita, ISBN:978-625-8274-29-5.

Türk akademisinde Eskiçağ Tarihi alanında yaptığı farklı çalışmaları ile tanınan ve alanın saygı duyulan isimlerinden biri olan Prof. Dr. Mehmet Ali Kaya, "Ege ve Eski Yunan Tarihi" adını verdiği çalışmasını iki cilt halinde tasarlamıştır. Bu yazımızda incelemesini yaptığımız Ege ve Eski Yunan Tarihi'nin birinci cildi tarih öncesinden Klasik Çağ'a kadar olan zaman diliminin konularını ele alırken; ikinci cilt ise Klasik ve Helenistik çağlara odaklanmıştır. Bu noktada Ege ve Eski Yunan Tarihi dediğimizde akademik alanın dışında akla ilk gelen Yunanlar olabilir. Mehmet Ali Kaya'nın kitabının Önsöz'ünde (ss. 9-13) açıkladığı gibi Eski Yunan uygarlığı söz konusu alanda yaşayan ve göç edenlerin ırksal çeşitliliğinin etkisi ve Mısır, Mezopotamya, Fenike gibi uygarlıkların katkısıyla gelişmiştir. Kısacası kitabın adında geçen Ege ve Eski Yunan Tarihi tabiri sadece günümüz Yunanlarının ataları ile ilgili bir tarihin değil; Ege ve Akdeniz dünyasını maddi ve manevi anlamda kapsayan Eskiçağ uygarlığını temsil eden oldukça geniş bir tarihin ifadesidir. Giriş (ss. 15-26) bölümünde bahsi geçen konu "Denizler ve Boğazlar Bakımından Ege ve Yunan Dünyası", "Yunanların Üç Farklı Adı: Yunan, Grek ve Hellen", "Küçük Asya", "Anadolu" ve "Kaynaklar" açısından beş alt başlıkta incelenmiş ve bu sayede okuyucunun aklında temel bir şemanın belirmesine olanak tanınmıştır.

"Denizler, Yarımadalar, Adalar, Bölgeler, Kentler, Dağlar ve Irmaklar" (ss. 29-58) başlığını taşıyan Ege ve Yunan dünyasının daha iyi kavranmasını sağlayan ve önemli coğrafi noktaları anlatan birinci bölümün ilk alt başlığı olan "Ege'nin Akdeniz'i: Deukalion Mitosu" ile Ege'den Akdeniz'e kadar ulaşan ve zaman içinde kültürel bir bütünlük oluşmasına imkân tanıyan göç unsuruna dikkat çekilmesinin yanında tarihte ilk kez Sümerlerde rastlanan tufan olayının diğer halklarda ve Yunanlardaki işlenişine yer verilmiştir. "Ege'nin Yarımadalrı" ve "Adalar" başlıkları doğal olarak Akdeniz'in de yarımadalrı ve adalarını kapsadığı için bütüncül bir yaklaşımla anlatılmıştır. "Trakya, Traklar ve Makedonya" alt başlığında Trakya'nın coğrafi bölgelere göre konumuna, Trakya'nın güneybatısında yer alan Makedonya'nın halkına ve Trakların kökenlerine değinilmiştir. İlk bölümün beşinci alt başlığı olan "Yunanistan: Dağlık Deniz Ülkesi" altında 3 alt başlık açılarak Yunanistan anakarasının fiziki coğrafyası tarihi olay ve olgular ile de desteklenerek ekonomik faaliyetler bağlamında ele alınmış ve bu kurgu dahilinde Yunanistan'ın bölgelerine, dağlarına, ovalarına, ırmaklarına ve Attika bölgesi ile Peloponnesos Yarımadası'nı birbirine bağlayan Yunan tüccarları tarafından bir engel olarak tanımlanan Korinthos Kistağı'na yer verilmiştir. Bu bölümün son alt başlığı söz konusu dönemde Ege ve Yunan dünyasının bir parçası olan

ya da bu dünya ile en azından kültürel etkileşimde bulunmuş olan *Türkiye'nin Eskiçağ'daki Bölgeleri*'ne ayrılmıştır. Khersonenos (Gelibolu), Troas, Bithynia, Mysia, Aiolis, İyonya, Karia, Likya, Pamphylia, Kilikya bölgeleri burada başlık olarak kendilerine yer bulmuş iken Paphlagonia, Pontos, Lidya, Frigya, Lykaonia, Pisidia ve İsaoria ise "Diğer Bölgeler" alt başlığı altında toplanarak değerlendirilmişlerdir. Bu bölümde bu bölgelerde yer alan kentler hakkında da önemli bilgiler anlatılmıştır.

İkinci bölümün başlığı olan "Ege ve Eski Yunanistan'ın Tarih Öncesi" (ss. 59-76), Paleolitik Çağ'dan Bronz Çağı'na kadar Ege ve Yunanistan'ın tarih öncesine odaklanmıştır. Yazılı kaynaklara rastlamadığımız ve kullanılan alet edevat ile teknolojik gelişime göre insanlığın kültürel tarihi Paleolitik, Mezolitik, Neolitik, Kalkolitik, Bronz ve Demir çağları olarak dönemlere ayrılmıştır. Paleolitik Çağ'ın ikinci evresinin başlangıcında günümüzden 200 bin yıl kadar öncesinde düşünen/bilen insan olarak tanımlanan Homo Sapiens'in nüfusu artmış ve bu insanlar Antarktika hariç tüm Dünya'ya yayılmıştır. Bu sayede Ege ve Eski Yunanistan'da da Homo Sapiens'in ve ardından Homo Sapiens Sapiens'in yaşam merkezlerine rastlanmıştır. Bu merkezlere değinen Kaya, Yunanistan'ın üst Paleolitik kültür merkezlerinden Frankthi Mağarası'nı özel bir başlık altında incelemiştir. Buradaki yaşam günümüzden 25/20 bin yıl önce başlamış ve günümüzden 5000 yıl öncesine kadar da devam etmiştir. Ege ve Eski Yunanistan'ın Neolitik Çağ'ını ve Bakır-Taş Çağı da denilen Kalkolitik Çağ'ını anlatmıştır. Bakır ve kalayın karıştırılarak tunç/bronz madeninin kullanılması ile başlayan Bronz Çağı merkezlerinden, dönemin kültüründen bahsetmiş ve ayrı bir başlıkta bu çağın Yunan öncesi Ege halkları olan Karlar, Lelegler ve Pelasgların derli toplu bir şekilde betimlemesini yapmıştır.

Üçüncü Bölüm "Girit: Minoslar" (ss. 77-113) başlığını taşımaktadır. Girit'in coğrafi özellikleri hakkında bilgiler aktarıldıktan sonra Girit'te kurulan ilk uygarlığın kralı olan Minos'un efsanesine değinilmiştir. Girit'in tarihsel gelişimini ve Kral Minos'un tarihsel gerçekliğini açığa çıkartmak adına girilen arkeolojik kazılara da bir alt başlıkta yer verilmiştir. Arkeolojik verilerin ışığında Girit'in Eskiçağ tarihi Saraylar Öncesi Dönem (İ.Ö. 2000 öncesi veya İ.Ö. 6000-1900), Eski Saraylar Dönemi (İ.Ö. 2000-1700 veya İ.Ö. 1900-1720), Yeni Saraylar Dönemi (İ.Ö. 1700-1425), Saraylar Sonrası Dönem (İ.Ö. 1425-1100 veya 1050) olmak üzere dört döneme ayrılmıştır. Bu bölümdeki anlatımda bu kronoloji ile uyumlu bir anlatım benimsenmiştir. "Minos Sarayları ve Mimari", "Minos Sanatı ve Zanaatçılığı", "Din, Yazı: Linear A", "Minos Monarşisi ve Bürokrasi", "Girit Halkı, Köleler ve Kadınlar", "Girit Ekonomisi: Ticaret ve Ürünler" alt başlıklarında Minos ve Girit hakkında ayrıntılı bir tasvir sunulurken, "Minos Uygarlığının Sonu" alt başlığında Yeni Saraylar Dönemi'nin sonunda Minos uygarlığının birdenbire yıkılmış olması hakkında ortaya atılan teoriler tartışılmıştır.

Dört ve altıncı bölümler Yunanistan'ın ilk Yunanları olan ve Minosların yıkılmasında etkileri de dikkate alınan "Akhalar (Mikenler)" (ss. 114-146) ile ilgili konular üzerine örülmüştür. Akhaların, kökenleri, dilleri, Homeros'un destanlarındaki izleri ve onların varlıklarına dair tartışmalar söz konusu edildikten sonra Akhaların Yunanistan'a nereden, nasıl ve ne zaman gelmiş olabilecekleri sorusuna yanıt aranmıştır. Akhaların Yunanistan'a göçleri ve Yunanistan'daki çağdaşları olarak anılan Danaolar ve Argoslara tartışmalı bir anlatımla yer verildikten sonra Troyalılar ile Akhalar arasında yaşanan Homeros'un İlyada (İlias) isimli destanında anlatılan Troya Savaşı'nın nedenleri, savaşın tarafları, süreçleri, sonuçları üzerinde durulmuş ve ardından savaşın hangi tarihte yapılmış olabileceği problemi ele alınmıştır. Troyalıların ve Akhaların komşuları olarak edebi eserlerde yer bulan halkların listesi sıralanmış ve bu hakların gerçekte Akhaların çağdaşları olup olmadığı sorgulanmıştır. Son olarak bu bölümde Hitit çivi yazılı belgelerinde geçen Akha kelimesi ile ilişkilendirilen Ahhiyava adı incelenmiştir.

Beşinci bölüme "Akhalar ve Troya Arkeolojisi" (ss. 147-175) başlığı verilmiştir. Bu bölüm altında Heinrich Schliemann tarafından Hisarlıktepe'de 1870 yılında başlatılmış olan kazılardan ve sonraki dönemdeki Troya kazılarının buluntulardan ve bu bulguların nasıl yorumlandıklarından bahsedilmiştir. Troya ile İlion isimlerinin bağlantı noktaları açıklanmıştır. Başlangıcını yine Schliemann'ın 1876 yılında Mykenai'da yaptığı ve ondan sonrasını takip eden araştırmaların sonuçlarına ve bu sonuçlara dayanarak yapılmış kronolojik ayrımlara yer verilmiştir. Orta Bronz Çağı'nda yani İ.Ö. 2000'lerde Yunanistan'ı istila ettikleri de düşünülen Akhaların Geç Bronz Çağı mimari ve sanat eserleri alt başlıklar altında incelenmiştir. Akhaların Minoslardan alarak kendilerine göre uyarlayıp benimsediği ve kil tabletler üzerine yazılan Linear B olarak adlandırılan yazının özelliklerine, yazının keşif serüvenine ve Yunancanın bir türü olarak deklare edilmesine değinilmiştir.

Altıncı bölümde "Sosyo-Politik ve Ekonomik Bakımdan Akhalar" (ss. 176-198) başlığı altında söz konusu halkın sosyal yaşamları, siyasal yapıları ve ekonomik faaliyetleri işlenmiştir. Arkeolojik bulguların şahitliğinden de sıkça yararlanan bu bölümde "Ticaret ve Ekonomi", "Dil ve Sosyo-Kültürel Yapı", "Kahramanlık Çağı: Yetenekli Denizciler ve Kale devletleri", "Monarşi ve Bürokrasi", "Savaş ve Silahlar", "Akhalarda Toplum" alt başlıkları kullanılmıştır. Ayrıca Akha toplumu "Özgürler ve Köleler", "Aile ve Kadın" ve "Din" başlıklarıyla ayrıntılandırılmıştır.

"Ege Göçleri, Dorların Yunanistan'a Gelişi ve Batı Anadolu Kıyıları" (ss. 199-219) adını taşıyan yedinci bölüm göçlerinin çıkış noktası tartışmalı olan "Ege Göçleri ya da Deniz Kavimleri" alt başlığıyla başlatılmış, takip eden sayfalarda Türkiye'ye ve Yunanistan'a yapılan göçler, Akha uygarlığının çöküşü işlenmiştir. Bu bölümde Dorlar (Heraklesoğulları) ayrı bir başlık altında ayrıntılandırıldıkları gibi "Aioller, İyonlar, Dorlar" başlığı ile de konu

pekiştirilmiştir. Böylece Bronz Çağı uygarlıklarını sona erdiren göçler ve etkileri gözler önüne serilmiştir.

Sekizinci bölüm "Karanlık Çağ ve Homeros Çağı" (ss. 220-254) başlığı uygun görülmüştür. Bronz Çağı'nı takip eden süreç modern tarihçiler tarafından Karanlık Çağ olarak nitelendirilmiştir. Bazı modern tarihçiler ise bu döneme benzerlikler ilkesinden yola çıkarak Yunan Ortaçağı demişlerdir. Burada kastedilen Avrupa Ortaçağı ile Yunan Ortaçağı arasındaki uygar-barbar çelişkisinin yapısında olan benzerliklerdir. Ayrıca toplum yapısı ve mülkiyet sahipliği benzerlikleri pekiştirmektedir. Bu adlandırmaların dışında Homeros destanlarında anlatılanlar Karanlık Çağ'ın son 150-200 yıllık bir dönemini de içerdiğinden bu çağ Homeros Çağı olarak da tanımlanmıştır. Kaya, "Homeros Çağı" başlığını kullanmayı tercih etmiş ve "Sosyal Yapı: Sınıflı Toplum", "Homeros Çağı'nda Aile ve Kadın", "Çok Krallı Monarşi", "Ekonomik Koşullar", "Mimari: Tapınaklar ve Evler", "Yunan dili, Birliği ve Barbarlar", "Hellas ve Helenler", "Spor: Şenlikler ve Oyunlar", "Yunan Alfabeti" olarak 9 alt başlıkta söz konusu çağı incelemiştir.

Dokuzuncu bölüm "Polisler ve Kolonicilik" (ss. 255-287) başlığı altında kent ya da kent devleti olarak bilinen polisin nasıl ortaya çıktığı ve polisin özelliklerini ele alınmıştır. Homeros çağından beri bilinen polis sözcüğünün tartışmalı olan tanımları, her polisin kendine özgü olan yapılanması burada açıklanmıştır. İ.Ö. 750 yılında başlayan Yunan koloniciliği İ.Ö. 550/480 yıllarında sona ermiştir. Koloniciliğin nedenleri tartışıldıktan sonra Güney İtalya, Sicilya, Batı Akdeniz kıyıları, Doğu Akdeniz kıyıları, Kuzey Ege ve Trakya, Marmara, Boğazlar bölgesi, Karadeniz'de kurulmuş olan koloniler ayrı başlıklar altında değerlendirmeye tabi tutulmuşlardır.

Onuncu bölüm "Destanlar ve Din: Homeros ve Hesiodos" (ss. 288-318) başlığına ayrılmıştır. Bilindiği üzere destanlar ve mitler üretildikleri dönemin siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel koşullarını yansıttıklarından içerindeki hayal ürünleri dikkatlice temizlendikten sonra araştırmacılar açısından son derece önemlidirler. Bu bölümde Homeros'un kimliği, İlyada ve Odyssea destanları; Hesiodos ve eserleri hakkında değerli bilgiler aktarılmıştır. "Olympos Tanrıları" ve Homeros ile Hesiodos'un ilettiği bilgilerin değerlendirildiği "Ölümden Sonra Yaşam: Ölüler Ülkesi" bölümün diğer iki alt başlığını oluşturmuştur.

"Arkaik Çağ" (ss. 319-353) başlığını taşıyan on birinci bölüm İ.Ö. 800/750/620 yıllarında başlamış olabileceği ve İ.Ö. 550/480 yıllarında sona erdiği düşünülen zaman dilimine odaklanmıştır. İyonya, Aiolis kentleri ile Lidya Krallığı'nın ilişkileri, Anadolu'ya giren Kimmer istilasının etkileri, Lidya-Med ve Lidya-Pers savaşlarının kısa bir tarihçesi sunulduktan sonra dönemin para, ağırlık, uzunluk ve hacim ölçü birimleri hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca Antik Çağ'da yaşanan ekonomik, sosyal ve siyasal değişimlerin yapısı, içerikleri ve özellikleri bakımından "Deniz Ticareti ve Sosyo-Ekonomik

Yaşam", "Köleler", "Oligarşi: Arkhonlar İktidarı", "Tiranlık", "Ünlü Tiranlar" ve "Yasa Koyucular" başlıkları altında ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

On ikinci bölüme Eski Yunanların Lakedaimon (Lat. Laconica ya da Laconia) olarak söz ettikleri "Sparta" (ss. 354-379) başlığı verilmiştir. İlk olarak Karanlık Çağ sırasında Sparta'nın tarihi aktarılmıştır. Sparta'nın komşuları olan Argos, Arkadia, Messenia ile yaşadığı savaşlar masaya yatırılmıştır. Uzun bir süre fetih ve yayılma siyasetini sürdüren Sparta'nın bu siyasetten vazgeçmesi ve ittifak siyasetine soyunarak Peloponnesos Birliği'ni kurması sonucunda yaşanan olaylar incelenmiştir. Sparta'nın efsanevi yasa koyucusu Lykourgos ve Sparta'nın anayasal düzeni ve anayasal kurumları açıklandıktan sonra Sparta halkının sınıflı toplum yapısı, eğitim sistemi, evlilik akdi, ilişkileri ve kadının toplum içindeki yeri değerlendirilmiştir.

Kitabın on üçüncü ve son bölümünde "Atina" (ss. 380-415) başlığı ele alınmıştır. Atina'nın tarihi anlatısı ile konu başlatılmıştır. Atina'nın içinde yer aldığı Attika Yarımadası'nın coğrafi konumunun, tarım ürünlerinin ve ticari faaliyetlerinin üzerinde durulmuştur. Yine bu bölümde Atina'nın çağdaşları ile ilişkileri, halkı (demos), yönetim biçimi, anayasal kurumları işlenmiştir. Oligarşik hükümete karşı tiran olma girişiminde bulunan Kylon, yasa koyucu Drakon, arkhon Solon ve reformları, Solon'un da akrabaları olan tiran Peisistratos ve oğulları, Kleisthenes'in halktan aldığı destek ve ileri görüşlü reformlarıyla Atina'da demokratik rejimin kurulması konuları ayrı başlıklar altında incelenmiştir. Kleisthenes'in bir daha tiranlığın kurulmasına imkân tanımayacak önlemleri açıklanmış ve Atina siyasal kurumlarının anlatımıyla bölüm tamamlanmıştır.

Sonuç olarak yazar, Ege ve Eski Yunan Tarihi'nin birinci cildinde tarih öncesi dönemden başlayarak Klasik Çağ'ın başlangıcına kadar olan dönemin tasvirini ayrıntılı bir şekilde yapmıştır. Şimdiye kadar Türk akademisinde yazılmış bahsi geçen zaman dilimini ve konuları ele alan en hacimli eser olduğu göze çarpmaktadır. Kitap boyunca yeri geldiğinde kullanılan dipnotlar açıklayıcı bilgileri barındırmaktadır. Kaynak yelpazesinin genişliği kitabı değerli kılan diğer unsurlardan biridir. Bibliyografya (ss. 417-436) kısmına baktığımızda araştırmalarında önceliği antik kaynaklara vermek üzere çok sayıda Türkçe, İngilizce ve Almanca yazılmış araştırma eserlerinin yanında Homeros'un destanlarını incelemiş olan Alman klasik filolog Friedrich August Wolf'un 1795 yılında Latince kaleme aldığı "Prolegomena ad Homerum sive de operum Homericorum prisca et genuina forma variisque mutationibus et probabili ratione emendandi" isimli kitabından da yararlanmıştı. Dizin (ss.437-448) kısmı aranılan kişi ve yer isimleri ile kavramları bulmayı kolaylaştıracak şekilde eksiksiz yapılmıştır. Kitap boyunca 4 harita ve 20 resim yeri geldikçe kullanılmıştır. Nihayetinde akademide yer alanların, lisans ile lisansüstü öğrencilerin başvurabileceği ve ayrıca konuya ilgi duyanlar ile entelektüel bilgi

birikimini arttırmak isteyenlerin istifade edebileceği örnek bir eser yaratılmıştır.